

Όνειρα και μνήμη

Ορθοδοξία / Ορθόδοξη Θεολογία και επιστήμη

Δημήτρης Τσιολακίδης, Θεολόγος

Η μελέτη του κ. Δημήτρη Τσιολακίδη για τη θεολογική εξέταση της φρουϊδικής ανάλυσης των ονείρων (προηγούμενη δημοσίευση:<https://www.remprousia.gr/?p=89065>) συνεχί-ζεται με την εξέταση της σύνδεσης των ονείρων με τη μνήμη.

Το όνειρο αναφέρεται ως εσωτερικό φαινόμενο ενώ η εγρήγορση ως εξωτερικό (σχετίζεται με την κατάσταση συνειδητότητας) η οποία είναι αυτή που τροφοδοτεί το περιεχόμενο του ονείρου το οποίο «προσδιορίζεται λίγο ή πολύ από την ατομική προσωπικότητα, από την ηλικία, το φύλο, την κατάσταση, τη μόρφωση, τις συνήθειες της ζωής και από τα γεγονότα και την εμπειρία όλης της ζωής»[7]. Εντοπίζονται ιδιομορφίες του ονείρου που οδηγούν σε μία σειρά από αντιθέσεις ανάμεσα σε διαφορετικές μνήμες. Ο Φρόυντ παραθέτει τις σχετικές εντυπώσεις του Φ. Β. Χίλντεμπραντ.

Η πρώτη από αυτές τις αντιθέσεις αποκλείει το όνειρο από την πραγματική και αληθινή ζωή αφενός, και αφετέρου δέχεται τη συνεχή παρεμβολή και αλληλεξάρτηση του ενός από το άλλο. Στην πρώτη περίπτωση «το όνειρο διαφέρει από την πραγματικότητα που ζούμε όταν είμαστε ζωντανοί, έχει ζωή εντελώς κλειστή και χωρίζεται από την πραγματική ζωή από ένα αδιάβατο βάραθρο. Μας αποσπά, από την πραγματικότητα, σβήνει μέσα μας την ανάμνησή της και μας τοποθετεί σε έναν άλλο κόσμο, σε μιαν ολότελα διαφορετική ζωή, που στο βάθος δεν έχει καμία σχέση με την πραγματική μας ζωή...»[8] όπου το Είναι χάνεται. Ωστόσο και το αντίθετο έχει όμοια αληθινή και σωστή διάσταση.

Στη δεύτερη περίπτωση όποιο και αν είναι το περιεχόμενο του ονείρου αντλεί τα στοιχεία του από την πραγματικότητα ή τη ζωή του πνεύματος που αναπτύσσεται με αφετηρία την ίδια την πραγματικότητα. Έτσι όσο παράξενη και αν είναι η ιστορία του ονείρου δε δραπετεύει από τον πραγματικό κόσμο. Ακόμη και οι πιο ελκυστικές και αδιάφορες δημιουργίες του υποχρεώνονται να αντλούν τα στοιχεία τους από το περιεχόμενο του πραγματικού κόσμου και από ένα ερέθισμα της σκέψης μας σε κατάσταση εγρήγορσης. Εν ολίγοις από βιώματα που ή διαμορφώνονται στο ασυνείδητο είτε διαδραματίζονται στο συνειδητό.

2. ΟΝΕΙΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ - ΟΝΕΙΡΙΚΗ ΜΝΗΜΗ

Στη συνέχεια ο Φρόντ επιχειρεί να αποκωδικοποιήσει τις λειτουργίες του ονείρου να φωτίσει το υλικό του θα λέγαμε. Τη διαδρομή τη χαράσσει διαιρώντας το όνειρο σε κομμάτια των οποίων καταγράφει τα στοιχεία, και ξεκινά από τη μνήμη και της ιδιομορφίες της στο όνειρο. Πηγή του περιεχομένου του ονείρου είναι η ίδια η ζωή μας. Οι ονειρικές εικόνες είναι αναπαραγωγή των ερεθισμάτων που δεχόμαστε όταν βρισκόμαστε σε κατάσταση εγρήγορσης. Η σχέση ανάμεσα στο περιεχόμενο του ονείρου και την εγρήγορση παρουσιάζει περισσότερες δυσκολίες αποκρυπτογράφησης από αυτές που αρχικά υποψιαζόμαστε.

Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι στο όνειρο εμφανίζονται στοιχεία που δεν αναγνωρίζονται ως ανήκοντα στη συνείδησή μας. Συχνά έχουμε την ανάμνηση της εμπειρίας του ονείρου αλλά αδυνατούμε να προσδιορίσουμε το χρόνο και τη διαδικασία που το βιώσαμε. Επομένως αγνοούμε την πηγή των ονείρων και ενδίδουμε στο να πιστέψουμε σε μία ετερογενή δημιουργό δράση μέχρι τη στιγμή που ένα απλό ερέθισμα ενεργοποιήσει την ανάμνηση ενός γεγονότος του παρελθόντος που είχε λησμονηθεί, και που η ενθύμησή του φανερώνει την πηγή του ονείρου, η οποία όμως κατά τεκμήριο δεν αφορά συνολικά το όνειρο αλλά ένα μέρος του.

Η μνήμη λοιπόν στο όνειρο σε αυτή τη φάση ενεργοποιείται από ένα συμπτωματικό γεγονός και ο Φρόντ υπογραμμίζει πως στο όνειρο φωλιάζουν αναμνήσεις στις οποίες δεν έχει πρόσβαση η εν εγρηγόρση μνήμη. Διευκρινίζει τη θέση του αυτή με το παράδειγμα του ονείρου του Νεμπλέφ και τις σχετικές διηγήσεις των: Μώρυ, Γιένσεν, βασίντ, και Μάϋερς που παρουσιάζουν ονειρικά γεγονότα περασμένης εποχής που παράγονται από στοιχεία της μνήμης, σελ.20-21.

Κατά τον Φρόντ η συγκεκριμένη κατηγορία ανήκει στα **υπερμνηστικά** όνειρα το περιεχόμενο των οποίων επιβεβαιώνει γνώσεις και αναμνήσεις που θα αδυνατούσαμε να δεχθούμε ότι είναι δικές μας στη φάση της εγρήγορσης Έτσι το όνειρο γίνεται αγωγός που οδηγεί στην πηγή της γνώσης, και μια από τις πηγές του ονείρου είναι η παιδική ηλικία τις αναμνήσεις της οποίας έχει απολέσει η συνειδητή μνήμη. Πρόκειται για σύνολο εικόνων που σχετίζονται με γεγονότα πράγματα ή πρόσωπα, και εμπεριέχουν εντυπώσεις του παρελθόντος που δεν ήταν απαραίτητα ισχυρές, αλλά χωρίς αξία σε αρκετές περιπτώσεις. Η επανεμφάνισή τους προκαλεί απορία και δημιουργεί μια αλλόκοτη αίσθηση καθώς δεν είναι εφικτή η αιτιολόγησή τους. Αυτό έγκειται στο γεγονός ότι οι παλιές εντυπώσεις απωθούνται και προωθούνται οι πιο πρόσφατες κάτι που αναδεικνύει το σύνδεσμο μεταξύ ονείρου και εγρήγορσης. Οπότε δυνατές εντυπώσεις που απασχόλησαν τη σκέψη εμφανίζονται στο όνειρο αφού πρώτα απωθηθούν.

Δεύτερη ιδιομορφία είναι η εκλογή των στοιχείων που παρουσιάζονται στο όνειρο.

Το χαρακτηριστικό της είναι ότι το όνειρο αντλεί τα στοιχεία του από δευτερεύοντα γεγονότα από το πρόσφατο ή το απομακρυσμένο παρελθόν που αφορούν άτονες ψυχικές δραστηριότητες. Αυτά είναι τα στοιχεία που κυριαρχούν και παρουσιάζονται στην ονειρική συνείδηση. Οι έντονες ψυχικές δραστηριότητες βρίσκονται σε αδράνεια σε ένα βαθύτερο στρώμα. Αυτή τη διεργασία ο Φρόυντ την ονομάζει «παράξενη προτίμηση της μνήμης για το αδιάφορο»[9].

Η ανεύρεση των αδιάφορων στιγμών για τον Φρόυντ είναι το κέντρο της εξήγησης του ονείρου. Η λειτουργία αυτή της μνήμης στο όνειρο έχει τη μορφή θα λέγαμε «προσωρινού φακέλου» όπου τα ίχνη των εντυπώσεων είναι σε αναστολή. Η ανάκληση όμως των ιχνών δε συνιστά επανάληψη των γεγονότων που ζήσαμε. Το γεγονός υπό την επιρροή του ονείρου εμφανίζεται αλλοιωμένο και αποσπασματικό.

Εξαίρεση αποτελούν οι περιπτώσεις ονείρων τα οποία αναπαριστάνουν ένα γεγονός πιστά όπως είχε συμβεί όταν είμαστε σε κατάσταση εγρήγορσης, οπότε προβάλλει το συναίσθημα της πραγματικότητας και όχι αυτό της ανάμνησης.

[Συνεχίζεται]

[7] Αυτόθι σ.18

[8] Του αυτού αυτόθι σ.19

[9] Του αυτού αυτόθι σ.27

<http://bitly.com/1Mq3zYs>